

İran'a Olası Bir ABD Müdahalesi Durumunda Türkiye'ye Muhtemel Etkiler

İnsan Hakları ve İnsani Yardım Kuruluşları İçin Kapsamlı Politika Çerçevesi

Orta Doğu'nun yakın tarihi, bölgede ortaya çıkan her büyük askeri gerilimin yalnızca savaş alanıyla sınırlı kalmadığını; siyasi, ekonomik ve insani sonuçlarıyla tüm bölgeyi etkilediğini göstermektedir. İran, jeopolitik konumu, nüfus büyüklüğü ve enerji kaynakları bakımından bölgenin kilit ülkelerinden biridir. Bu nedenle İran'a yönelik olası geniş çaplı bir ABD askeri müdahalesi, sadece İran'ı değil, komşu ülkeleri de doğrudan etkileyecektir.

Bu bağlamda Türkiye'nin konumu özel bir önem taşımaktadır. Türkiye, İran'ın doğrudan komşusu, Avrupa'ya açılan stratejik bir kapı, NATO üyesi ve son otuz yılda milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapmış bir ülkedir. İran'da yaşanabilecek bir istikrarsızlık ya da savaş, göç hareketleri, sınır güvenliği, enerji arzı, sosyal uyum ve güvenlik alanlarında en yoğun etkisini Türkiye'de gösterebilir.

Bu yazı, insan hakları kuruluşları, insani yardım organizasyonları, uluslararası bağışçılar ve politika yapımcılar için olası bir kriz senaryosuna karşı önleyici bir analiz ve stratejik çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

Coğrafi ve Demografik Çerçeve

Türkiye ile İran arasında yaklaşık 500 kilometrelik bir kara sınırı bulunmaktadır. Bu sınırın önemli bir bölümü Doğu Anadolu'nun dağlık ve engebeli arazilerinden geçmektedir. Her ne kadar fiziki engeller ve güvenlik tedbirleri bulunsa da, tarihsel deneyimler kriz dönemlerinde bu tür doğal engellerin kitlesel göçü tamamen durduramadığını göstermektedir.

İran'ın nüfusu yaklaşık 85–90 milyon arasındadır. Bu nüfusun yalnızca %1'inin ani bir güvenlik tehdidi nedeniyle göç etmesi durumunda, 800 ila 900 bin kişinin sınır ülkelerine yönelmesi söz konusu olabilir. Bu oran %3'e çıkarsa, 2,5 milyondan fazla insanın yer değiştirmesi ihtimali ortaya çıkar. Bu rakamlar teorik olmakla birlikte, benzer oranlar Suriye ve Irak krizlerinde gözlemlenmiştir.

Türkiye Neden Daha Fazla Tercih Edilebilir?

İran'ın batı eyaletlerinden ayrılacak kişiler açısından Türkiye çeşitli nedenlerle cazip bir destinasyon olabilir:

Devlet kapasitesi ve istikrar algısı: Türkiye, bölgedeki birçok ülkeye kıyasla kurumsal kapasitesi güçlü bir devlet olarak görülmektedir.

Ekonomik çeşitlilik: Sanayi, hizmetler, ticaret ve turizm alanındaki çeşitlilik.

Sağlık ve eğitim altyapısı: Görece gelişmiş kamu hizmetleri.

Avrupa'ya erişim imkânı: Türkiye'nin Avrupa'ya kara ve deniz bağlantıları.

Bu faktörler, özellikle uzun süreli bir istikrarsızlık durumunda göç eğiliminin Türkiye yönünde yoğunlaşmasına yol açabilir.

Tarihsel Deneyimler ve Çıkarılan Dersler

▪ Suriye Krizi

Türkiye, 2011 sonrası süreçte 3,6 milyondan fazla Suriyeliyi kayıt altına almıştır. Başlangıçta kamp modeli uygulanmış, ancak zamanla mültecilerin büyük çoğunluğu şehir merkezlerine yerleşmiştir.

Ders: Kamp modeli geçici bir çözümdür; uzun vadede kentsel entegrasyon kaçınılmazdır.

▪ Irak Savaşı

2003 sonrası Kuzey Irak kaynaklı sınırlı göç hareketleri yaşanmış, ancak kriz coğrafi olarak dar bir alanda kalmıştır.

Ders: Çatışma sınırlı kalırsa sınır yönetimi etkili bir araç olabilir.

▪ Afganistan Kaynaklı Göç

Uzun süreli belirsizlik, ani ve kitlesel bir göçten ziyade sürekli ve dalgalı bir insan hareketliliğine yol açmıştır.

Ders: Uzayan krizler, tek seferlik bir dalga yerine kalıcı bir göç akışı oluşturur.

Ekonomik Etkiler ve Enerji Boyutu

Türkiye, doğal gaz ihtiyacının bir bölümünü İran'dan karşılamaktadır. Olası bir çatışma durumunda:

- Enerji arzında kesinti yaşanabilir,
- Elektrik üretim maliyetleri artabilir,
- Sanayi sektörü olumsuz etkilenebilir,
- Enflasyon yükselişe geçebilir.

Küresel petrol fiyatlarının varil başına 20–30 dolar artması, enerji ithalatçısı olan Türkiye üzerinde doğrudan baskı oluşturacaktır. Artan yaşam maliyetleri özellikle düşük gelirli kesimleri etkileyecek ve sosyal gerilimi artırabilecektir.

Yerel Yönetimler Üzerindeki Baskı

Büyük ölçekli bir göç dalgası durumunda:

- Barınma kapasitesi yetersiz kalabilir,
- Kamu hastanelerinde yoğunluk artabilir,
- Okullarda kontenjan sorunu yaşanabilir,
- Belediyelerin bütçeleri zorlanabilir,
- Kira fiyatlarında ve temel tüketim ürünlerinde artış görülebilir.
- Uluslararası destek gecikirse, yerel halk ile yeni gelenler arasında sosyal gerilim riski artabilir.

Güvenlik, İstihbarat ve Hibrit Tehditler

Büyük insani krizler, yalnızca sosyal değil aynı zamanda güvenlik riskleri de barındırır:

- Silahlı grupların sızma ihtimali,
- Kaçakçılık faaliyetlerinin artması,
- Kritik altyapının hedef alınması,
- Dezenformasyon kampanyaları.

İstihbarat ve Casusluk Riskleri

Kitlesele göç hareketleri, istihbarat kurumları için karmaşık bir ortam oluşturur. Kalabalıklar içinde gerçek güvenlik tehditlerini ayırt etmek zorlaşır. Hibrit savaş ortamında:

- Enerji tesisleri veya askeri altyapıya yönelik bilgi toplama faaliyetleri,
- İç siyasi kutuplaşmayı tetikleyici girişimler,
- Sosyal medya üzerinden korku ve güvensizlik yayma çabaları

gündeme gelebilir.

Bu noktada temel ilke, güvenlik önlemleri ile insan hakları arasında dengeli bir yaklaşım benimsemektir. Toplu şüphe, ayrımcı uygulamalar veya keyfi işlemler uzun vadede sosyal barışı zedeleyebilir.

Avrupa ve Orta Asya'ya İkincil Göç

Göç baskısının artması halinde:

- Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarında yoğunluk artabilir,
- Ege Denizi üzerinden tehlikeli geçişler çoğalabilir,
- Avrupa Birliği ile diplomatik müzakereler karmaşıklaşabilir,
- Alternatif Orta Asya güzergâhları gündeme gelebilir.

Bu durum Türkiye'yi yalnızca bir hedef ülke değil, aynı zamanda transit ülke konumuna da yerleştirir.

Senaryo Analizi

▪ En İyi Senaryo

- Müdahale kısa ve sınırlı olur,
- İran'da devlet yapısı çökmemiştir,
- Göç oranı %1'in altında kalır,
- Uluslararası finansal destek hızlı sağlanır.

Sonuç: Türkiye, yönetilebilir bir baskıyla süreci kontrol altında tutabilir.

▪ Orta Düzey Senaryo

- Çatışma aylarca sürer,
- 1–1,5 milyon kişi Türkiye'ye yönelir,
- Enerji arzında kısmi kesinti yaşanır.

Sonuç: Ekonomik ve sosyal baskı artar; ancak sistem tamamen çökmez.

▪ En Kötü Senaryo

- Uzun süreli savaş ve iç istikrarsızlık,
- 2 milyonun üzerinde göç,
- Enerji krizi ve yüksek enflasyon,
- Artan güvenlik ve istihbarat riskleri.

Sonuç: Yerel yönetimler, sosyal uyum ve sınır güvenliği üzerinde ciddi baskı oluşur; Avrupa ile ilişkiler gerilebilir.

İnsan Hakları ve İnsani Yardım Kuruluşları İçin Öneriler

- Acil durum fonlarının önceden oluşturulması,
- Sınır bölgelerinde mobil sağlık birimleri,
- Modüler geçici barınma çözümleri,
- Kadın ve çocuklar için özel koruma mekanizmaları,
- Dijital ve şeffaf kayıt sistemleri,
- Dezenformasyonla mücadele stratejileri,
- Yerel halk ile sosyal uyum programları,
- Uluslararası yük paylaşımı mekanizmalarının güçlendirilmesi.

İran'a yönelik olası bir ABD askeri müdahalesi, Türkiye açısından çok boyutlu sonuçlar doğurabilir. Coğrafi yakınlık, istikrar algısı ve Avrupa'ya erişim imkânı Türkiye'yi potansiyel göç dalgasının merkezine yerleştirebilir. Tarihsel örnekler ve mevcut veriler, en iyi senaryoda dahi önemli bir idari ve ekonomik baskı oluşacağını göstermektedir.

Bu nedenle, önleyici planlama, uluslararası iş birliği ve insan haklarına dayalı bir yaklaşım, olası bir krizin etkilerini azaltmanın temel anahtarıdır.

Muhammad Neelmi

*Bir
insanı kurtaran,
bütün insanlığı
kurtarmış gibidir.*

Birim Sorumlusu
Av. İbrahim Ergin

Tasarım
Bilimon

